

L

Lotus: Simile Meaning in Suntaraporn's Songs

Sunan Phakkhaphanon^{1*}

Abstract

The values of Suntaraporn's songs are praised with their beautifully written lyrics and deeply profound meanings. Love song composers often compare a lotus to a woman in terms of her beauty. The lotus is sometimes defined as the symbol of the good against the evil. Besides these, the shape of the lotus flower is compared to a woman's breast, the part of the body which defines a man's affection on a woman's body. The strategy used by the composers to convey the meanings of the lotus similes through Suntaraporn's songs accordingly follows Thai literary writing conventions. Interestingly, some of the meanings also signify various aspects of the human's mind.

Keywords: lotus, simile meaning, Suntaraporn's songs

¹ Department of Thai, School of Humanities and Applied Arts, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: sunan4499@hotmail.com, sunan_cha@utcc.ac.th

บัว

ว: ความหมายเชิงเปรียบเทียบในบทเพลง ของสุนทราภรณ์

สุนันท์ ภัคภาณนท์^{1*}

บทคัดย่อ

บทเพลงของสุนทราภรณ์เป็นบทเพลงที่มีคุณค่าทั้งในแง่ความไพเราะของถ้อยคำภาษาที่ผู้ประพันธ์เลือกสรร และในแง่ความคิดและการสื่อความหมายที่ลึกซึ้งกินใจ ผู้ประพันธ์บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก มักนำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับผู้หญิง โดยเน้นสื่อความงามของ “บัว” กับ “หญิงงาม” และมีการเชื่อมโยงเรื่องราวของ “บัว” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบกับเรื่องราวของ “ความดี” และ “ความเลว” นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์บทเพลงสุนทราภรณ์ยังนำรูปลักษณะของ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับเต้านม อันเป็นอวัยวะที่เป็นเครื่องแสดง “ความเสน่ห์” ของผู้ชายบนเรือนกายของผู้หญิงอีกด้วย การสื่อความหมายของ “บัว” ในเชิงเปรียบเทียบเป็นไปอย่างสอดคล้องกับขนบในการแต่งวรรณคดีไทย และบางส่วนเป็นการสื่อความหมายในแง่มุมที่แตกต่างอย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: บัว ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เพลงสุนทราภรณ์

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: sunan4499@hotmail.com, sunan_cha@utcc.ac.th

บทนำ

มนุษย์เมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมจะต้องมีการติดต่อสื่อสารถึงกันโดยใช้ภาษา ดังที่ ปรมาภรณ์ ลิ้มปัสเสติเยร์ กล่าวว่า “ภาษานับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่มนุษย์ใช้สื่อสาร ภาษาประกอบด้วยอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ส่งสารที่ส่งไปยังผู้รับสารและสังคม นอกจากนั้น ภาษายังทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน” (Limlertsathien, 2014, p. 203)

มนุษย์ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองออกมาผ่านผลงานหลากหลายประเภทโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ บทเพลงเป็นผลงานที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการฟัง โดยใช้ภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ผ่านการบรรยายและการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งก็คือผู้ฟังและสังคม บทเพลงอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน โดยเฉพาะ “... บทเพลงของ “สุนทราภรณ์” เป็นบทเพลงที่เคยได้รับความนิยมอย่างสูง ตราบจนปัจจุบันความไพเราะของบทเพลงก็ยังคงประทับอยู่ในใจผู้ฟังจำนวนมากอย่างไม่เสื่อมคลาย” (Phakkhaphanon, 2015, p. 182) นอกจากนี้ “ลักษณะพิเศษที่ทำให้เกิดความนิยมในเพลงของสุนทราภรณ์อีกส่วนหนึ่งนั้นมาจากเนื้อร้องที่มีการใช้กลวิธีในการนำภาษามาตกแต่งให้เป็นคำเนื้อร้อง ที่มีความงาม สละสลวย มีความหมายลึกซึ้ง เกิดการจินตนาการและมองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม” (Jantawong, 2008, p. 27)

ผู้ประพันธ์บทเพลงสุนทราภรณ์นำภาษามา “ตกแต่ง” เนื้อร้องให้มีความงามและความหมายที่ลึกซึ้ง โดยใช้ภาษาที่สื่อความหมายโดยตรงและความหมายเชิงเปรียบเทียบ ทำให้ภาษามีความโดดเด่น น่าสนใจ โดยเฉพาะบทเพลงของสุนทราภรณ์ที่มีการนำ

“บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับผู้หญิง ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏในบทเพลงที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับความรัก นับว่ามีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาบทเพลงของสุนทราภรณ์ในเว็บไซต์ “บ้านคนรักสุนทราภรณ์” พบว่า ผู้ประพันธ์บทเพลง หรือ “ครูเพลง” ของสุนทราภรณ์ นำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับผู้หญิงในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การสื่อความหมายเชิงเปรียบ “บัว” กับความงามและความดี-ความเลวของผู้หญิง และการสื่อความหมายเชิงเปรียบ “บัว” กับเต้านม เพื่อสื่อถึงความเสน่ห์หาของผู้ชายบนเรือนกายของผู้หญิง

บัว: ความงามและความดี-ความเลว

บทเพลงเกี่ยวกับความรักของสุนทราภรณ์มีหลายบทเพลงที่มีการบรรยาย หรือบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ “บัว” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบกับความงามและความดี-ความเลวของผู้หญิง อาทิ บทเพลง “บัวกลางบึง” ของ แก้ว อัจฉริยะกุล, บทเพลง “บัวกลางบึง” ของ สมศักดิ์ เทพานนท์, บทเพลง “บัวไกลตา” “บัวแนบน้ำ” และ “กบได้กอบัว” ของ ชุนวิจิตรมาตรา, บทเพลง “บัวหลงบึง” และ “บัวน้อย” ของ สุริเยส และบทเพลง “บัวบุษารธรรม” (ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์)

บทเพลง “บัวกลางบึง” ซึ่ง แก้ว อัจฉริยะกุล เป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้องสำหรับนักร้องผู้หญิง เป็นบทเพลงที่ควรมีค่ากล่าวถึงเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นบทเพลงที่มีความไพเราะและได้รับการยกย่องว่าเป็นบทเพลงอมตะ ดังเนื้อร้องที่ว่า

อนาถเหลือล้าบัวบานเหนือน้ำอยู่ห่างคน
ลับตาอยู่จนกลางบึง
ได้แต่ชะเง้อละเมอรำพึง
เจ้าอยู่ถึงกลางบึงปล่อยให้ฝั่งเซยชม

แดดส่องผิวน้ำบัวพลอยหมองคล้ำด้วยแดดเผา
สีเจ้าก็เศร้าด้วยลม
ตกตึกน้ำน้อยนอนคอยคนชม
เจ้าต้องคลุกโคลนตม กลีบที่ปมโรยรา
บัวน้อยลอยอยู่กลางบึง
ครั้นคนเอื้อมไม่ถึงมีฝูงผึ้งบินมา
อยากพักพิงบนหีบชูชา
เขาไม่ปรารถนาแล้วจะว่าเขาแกล้ง
โธ่ อยู่ไกลหนักหนา
บัวซ่อนหลบตาแอบแฝง
หากปล่อยทิ้งไว้พอใจแมลง
ลั่นกลั่นสโรยแรงแล้วคงเหี่ยวแห้งคาบึง

คีตา พญาไท ได้กล่าวถึงบทเพลง “บัวกลางบึง” ของ แก้ว อัจฉริยะกุล ไว้ว่า

เพลงบัวกลางบึง เพลงนี้เป็นเพลงอมตะอีกเพลงหนึ่งที่ ครูแก้ว อัจฉริยะกุล เลือกใช้คำธรรมดา ๆ เป็นภาษาง่าย ๆ ไม่ต้องมีศัพท์แสงให้ตีความ โดยเปรียบเทียบอุปมาว่า ผู้หญิงเปรียบเหมือน ดอกบัวที่บานอยู่กลางบึง ลับตาคน ไม่มีใครหรือผู้ชายคนใดมองเห็น ต้องโดนแดดเผา และคลุกโคลนตม เมื่อน้ำในบึงลดแห้งลง จึงต้องปล่อยให้ผึ้งหรือแมลงเซยชม (Phyathai, 2011, para. 21)

แม้ คีตา พญาไท จะกล่าวว่า บทเพลง “บัวกลางบึง” เป็นบทเพลงที่ แก้ว อัจฉริยะกุล “เลือกใช้คำธรรมดา ๆ เป็นภาษาง่าย ๆ” เพื่อสื่อความหมายของบทเพลง ดังที่ได้สรุปไว้ในข้อความที่ยกมา แต่เมื่อพิจารณาการใช้ภาษาและการบอกเล่าเรื่องราวของ “บัว” ในเชิงเปรียบเทียบตั้งแต่ต้นจนจบบทเพลง น่าจะมีข้อควรพิจารณาเพิ่มเติมอยู่บ้าง

บทเพลง “บัวกลางบึง” เป็นบทเพลงที่ แก้ว อัจฉริยะกุล เรียงร้อยเรื่องราวของ “บัว” ที่อยู่

กลางบึง เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบถึงผู้หญิงที่มีความงาม ย่อมเป็นที่หมายปองของผู้ชาย แต่ “บัวกลางบึง” หรือ “หญิงงาม” อยู่ห่างไกลเกินกว่าผู้ชายที่หมายปองจะไขว่คว้ามาครอบครองได้ ในที่สุด “ต้องโดนแดดเผา และคลุกโคลนตม เมื่อน้ำในบึงลดแห้งลง จึงต้องปล่อยให้ผึ้งหรือแมลงเซยชม” ซึ่งเป็นการสื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นชีวิต “หญิงงาม” ที่มีแต่ความหม่นหมองและสิ้นหวัง

หากพิจารณาในทำนองนี้ สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ผึ้งและแมลง ซึ่งมักปรากฏเป็นความหมายเชิงเปรียบกับผู้ชายที่มีความเสนาหาใน “หญิงงาม” อันเป็นการ “จับคู่” ในเชิงสัญลักษณ์ตามขนบในการแต่งวรรณคดีที่มีมาแต่เดิม ในบทเพลง “บัวกลางบึง” ผึ้งและแมลง จะได้รับการพิจารณาตีความหมายเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนหนึ่งในเรื่องราวธรรมชาติของ “บัว” เช่นเดียวกับธรรมชาติของแดด ลม โคลนตม เพื่อสื่อถึงสภาพความเป็นอยู่ในวิถีชีวิตของหญิงสาวในบทเพลง

อย่างไรก็ตาม หาก ผึ้งและแมลง ยังสื่อความหมายเชิงเปรียบกับผู้ชายที่มีความเสนาหาใน “หญิงงาม” ตามขนบในการแต่งวรรณคดี ก็อาจเสริมความหมายของบทเพลง “บัวกลางบึง” ให้ลึกซึ้งตามที่ผู้ประพันธ์บทเพลงเน้นย้ำเรื่องราวของ ผึ้งและแมลง ไว้ถึง 3 ครั้งได้ว่า “บัวกลางบึง” อาจสื่อความหมายถึง “หญิงงาม” ที่อยู่ในสถานะ “ไกลเกินเอื้อม” สำหรับผู้ชายบางคนเท่านั้น ยังคงมีผู้ชายอีกจำนวนหนึ่งที่มีสิทธิ์ได้ใกล้ชิด ผู้ประพันธ์เพียงแต่ต้องการสื่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ชายที่ “ไม่มีสิทธิ์” ไว้ในเชิงตัดพ้อ “หญิงงาม” เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งและสะเทือนใจในเนื้อร้องของบทเพลง

นอกจากนี้ คีตา พญาไท ยังได้ตีความความหมายเชิงเปรียบของ “บัว” ตามที่ปรากฏในบทเพลง

นี้เพิ่มเติมไว้ว่า

หรืออาจจะตีความหมายว่าเป็น ผู้หญิงที่สูงศักดิ์
เปรียบเหมือน ดอกบัว ที่อยู่กลางบึงไกลสุด
เอื้อม หรืออยู่สูงเกินกว่าที่ผู้ชายจะเอื้อมถึง

เหมือนดังเนื้อเพลง เพลงบัวกลางบึง เนื้อ
สำหรับผู้ชาย ที่ ครุสมศักดิ์ เทพานนท์ แต่งเอง
ร้องเอง ซึ่งมีความไพเราะและได้รับความนิยม
ไม่แพ้กันเลยก็เป็นได้ (Phyathai, 2011,
para. 26-27)

จะเห็นได้ว่า การพิจารณาความหมายของ “บัว”
ในบทเพลง “บัวกลางบึง” ของ แก้ว อัจฉริยะกุล
ตามที่ คีตา พญาไท เสนอไว้นี้ เป็นการตีความที่
เชื่อมโยงกับบทเพลง “บัวกลางบึง” ซึ่ง สมศักดิ์
เทพานนท์ ประพันธ์เนื้อร้องสำหรับนักร้องผู้ชาย แต่
ใช้ชื่อเพลงเดียวกัน หากพิจารณาเฉพาะการใช้ถ้อยคำ
ภาษาและความเปรียบที่ปรากฏในบทเพลงอาจสรุป
ได้ไม่ชัดเจนนักกว่า “บัว” ในบทเพลง “บัวกลางบึง”
ของ แก้ว อัจฉริยะกุล จะสื่อความหมายในเชิงเปรียบ
กับผู้หญิงที่สูงศักดิ์

การสื่อความหมายของ “บัว” ในแง่ความงาม
และความดีของผู้หญิง ปรากฏอย่างชัดเจนในบทเพลง
“บัวกลางบึง” ของ สมศักดิ์ เทพานนท์ บทเพลงนี้
ผู้ประพันธ์สื่อความหมายที่สอดคล้องกับความคิดเห็น
ของ คีตา พญาไท ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า
“..ผู้หญิงที่สูงศักดิ์ เปรียบเหมือน ดอกบัว ที่อยู่กลาง
บึงไกลสุดเอื้อม หรืออยู่สูงเกินกว่าที่ผู้ชายจะเอื้อม
ถึง” ดังเนื้อร้องที่ว่า

จะเปรียบเหมือนแม่นารีโฉมศรีอยู่ห่างชาย
แม้ชายกล้ำกรายไม่ถึง
จะเปรียบเหมือนแม้นางบัวกลางบึง

เจ้าจะสวยตราตรึงเด่นเป็นหนึ่งยี่วน

เด่นอยู่ลิบนักชายใดหมายรักยากหนักหนา
เพราะชายไม่กล้าลามลวน
หากบุกรุกล้ำจะทำเกินควร
ต้องยับยั้งรัญจวนอกชายป่วนเจียนตาย
บัวนั้นเปรียบดังสตรี

สวยงามเลิศนารีเกินสูงที่ชายหมาย

อยู่ถึงกลางบึงเปลี่ยวใจกาย

เฝ้ารอยกลีบสลายซ้ำใจตายเสียแน่

เอื้อมเด็ดบัวไม่สม

จำต้องเก็บชมจอกแทน

ปล่อยปละละไว้บัวไกลตาแล

ไ้อบัวน้อยเดียวแดเคล้าเคลียได้แต่แมลง

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์เนื้อร้องของบทเพลงนี้
ได้บอกเล่าเรื่องราวของ “หญิงงาม” ผ่านการสื่อ
ความหมายเชิงเปรียบกับ “บัวกลางบึง” ไว้อย่าง
ชัดเจน เป็นการอธิบายความให้ผู้ฟังเข้าใจความหมาย
ในบทเพลงอย่างแจ่มชัดถึงรูปลักษณ์และสถานภาพ
ของผู้หญิงที่ “สวยตราตรึงเด่นเป็นหนึ่งยี่วน” ทั้ง
ยัง “สวยงามเลิศนารีเกินสูงที่ชายหมาย”

อย่างไรก็ตาม การสื่อทัศนะของผู้ประพันธ์ใน
บทเพลงนี้ก็ยังคงเป็นไปในทำนองเดียวกับบทเพลง
“บัวกลางบึง” ของ แก้ว อัจฉริยะกุล ที่พยายามจะ
สื่อให้ผู้หญิงทั้งดงามและสูงศักดิ์ตระหนักว่า การอยู่
ในสถานะที่ “ไกลเกินเอื้อม” จากผู้ชายที่เฝ้า
หมายปอง น่าจะส่งผลให้ชีวิต “หม่นหมองและ
สิ้นหวัง” ซึ่งตีความได้จากเนื้อร้องที่ว่า “...อยู่ถึง
กลางบึงเปลี่ยวใจกาย เฝ้ารอยกลีบสลายซ้ำใจตาย
เสียแน่”

ข้อที่น่าสังเกต ก็คือ บทเพลง “บัวกลางบึง”
ของ สมศักดิ์ เทพานนท์ มีการกล่าวถึง แมลง ไว้
เพียงครั้งเดียวในวรรคสุดท้ายของบทเพลง แต่ก็

เป็นการสื่อความหมายแบบซ่อนนัยว่า **“ปล่อยปละ
ละไว้บัวไกลตาแล ใสบัวน้อยเดียวแคเกล้าเคลีย
ได้แต่แมลง”** ซึ่งอาจจะยังคงตีความ แมลง ใน
ความหมายเชิงเปรียบกับผู้ชายจำนวนหนึ่งที่มีโอกาส
ได้ใกล้ชิด **“หญิงงาม”**

บทเพลง **“บัวไกลตา”** ของ ชูวิจิตรมาตรา
ก็เป็นอีกบทเพลงหนึ่งที่ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบ
“หญิงงาม” กับ **“บัว”** ซึ่งเป็นการสื่อความหมาย
ในมุมมองของผู้ชายในลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับ
บทเพลง **“บัลลังก์”** ดังเนื้อร้องที่ว่า

ตะวันจางดวงจันทร์นั้นก็แจ่ม
เริ่มแอร่มแล้วอร่ามเรืองงามฉาย
พอดาวเคลื่อนเดือนก็คล้อยแสงพลอยคลาย
นำเสียดายด้วยจะดับไปลับดวง
เหมือน**โกสุม**กลีบสววยรวญเกสร
อรชรงามเฝิดเฟิศพราวช่วง
มาอาภัพคนพบประสบพบ
วันยังล่วงก็จะหล่นหมดคนแล

ผู้ประพันธ์บทเพลงนี้เน้นการเล่นสัมผัสและเล่น
เสียงพยัญชนะเสียงเดียวกัน ทำให้บทเพลงมีความ
ไพเราะ ในแง่ของการสื่อความหมายแม้มิได้มีการ
เปรียบกับผู้หญิงไว้โดยตรงในบทเพลง แต่ผู้ฟังเพลง
น่าจะตีความถ้อยคำที่ผู้ประพันธ์ซ่อนนัยไว้ได้ และ
สามารถเชื่อมโยงความหมายเชิงเปรียบกับ **“หญิง
งาม”** ผู้ประพันธ์สื่อทัศนคติในมุมมองของผู้ชายว่า แม้
ผู้หญิงจะงดงามเพียงใด หากไม่มีโอกาสจะได้พบหรือ
ได้ใกล้ชิดกับผู้ชาย ถึงที่สุดแล้ว **“วันยังล่วงก็จะหล่น
หมดคนแล”**

ผู้ประพันธ์ตั้งชื่อบทเพลงนี้ว่า **“บัวไกลตา”** ด้วย
เจตนาจะสื่อความหมายเชิงเปรียบ **“บัว”** กับ **“หญิง
งาม”** แต่อย่างไรก็ดี คำสำคัญที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ใน
การเปรียบคือคำว่า **“โกสุม”** ซึ่งคำนี้ในพจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 แปลความหมาย
ว่า ดอกไม้ (Royal Institute [Royin], 2003) ดังนั้น
ในเนื้อหาของบทเพลงจึงไม่มีคำที่สื่อถึง **“บัว”** ตาม
ที่ปรากฏเป็นชื่อเพลง

อนึ่ง มีข้อน่าสังเกตว่า **“โกสุม”** แม้จะแปลว่า
ดอกไม้ แต่คำนี้ก็มิได้ใช้ร่วมกับคำว่า **“บัว”** ดังปรากฏ
ในบทเพลง **“คำมั่นสัญญา”** ซึ่งมีที่มาจากวรรณคดี
เรื่อง พระอภัยมณี ของ พระสุนทรโวหาร(ภู่) (Phra
Sunthorn Vohara (Phu), 1962, p. 639) ตอน พระ
อภัยมณีเกี้ยวนางละเวง ในเนื้อความตอนหนึ่งที่ว่า

แม่เนื้อเย็นเป็นห้วงมหรณพ
พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม่เป็น**บัว**ตัวพี่เป็น**กุมรา**
เชยผกา**โกสุม**ปทุมทอง

จะเห็นได้ว่า พระสุนทรโวหาร (ภู่) หรือ สุนทรภู่
เลือกใช้คำว่า **“บัว”** มาเข้าคู่กับ **“กุมรา”** ซึ่งแปลว่า
แมลงผึ้ง แมลงภู่ (Royin, 2003) และนำคำที่แปลว่า
ดอกไม้และดอกบัว มาเรียงร้อยต่อเนื่องกัน เพื่อเน้น
ย้ำความในเชิงเปรียบกับผู้หญิง คือคำว่า **ผกา โกสุม
ปทุมทอง** คำว่า ผกา แปลว่า ดอกไม้ (Royin, 2003)
เช่นเดียวกับคำว่า โกสุม ส่วนคำว่า ปทุม แปลว่า
บัวหลวง (Royin, 2003) เมื่อนำมารวมกับคำว่า ทอง
เป็นคำว่า ปทุมทอง แปลว่า บัว(หลวง)ที่มีสีทอง ซึ่งมี
ความงดงามเปรียบดังอวัยวะบนเรือนกายของผู้หญิง
ซึ่งก็คือ เต้านม นั้นเอง

บทเพลง **“บัวบุษารธรรม”** (ไม่ปรากฏนาม
ผู้ประพันธ์) เป็นบทเพลงที่นอกจากผู้ประพันธ์จะนำ
“บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับ **“หญิงงาม”**
ผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ **“คุณค่า
ของบัว”** ในเชิงเปรียบเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ **“คุณค่าของ
หญิงงาม”** ที่ควรมีความงามทั้งจิตใจและรูปลักษณ์
ภายนอก ดังเนื้อร้องที่ว่า

บัวเคยมามื่อยามบานอยู่กลางบึง
แม่มือคนเอื้อมไม่ถึงก็มีวันซึ่งอับเฉา
ไหนภูจะคลั่งไหนฝั่งจะเคล้าแดดจะเผา
สายลมจะเป่าให้อับเฉาโรยรา

ปานารีนี่ตายเกิดร่างกลางดอย
ถึงนางจะห่างคนสอยก็ลอยไม่ห่างเสน่ห์หา
คงเจอความรักสละความสาวเข้าลักครา
เปรียบเราชาวเขาชาวป่าไม้โสภาดั่งสาวศิริไลซ์
โอ้บัวงามเขานำประดับแจกัน

จึงไม่เฉิดฉินเทียบทันกุหลาบกล้วยไม้

บัวจะงามก็ยามพมมนบไหว

บุชาพระรัตนตรัยถวายพระพุทธพระธรรม

บัวเคยมามเสียทรมเพราะถูกแดดจัดจาว
เหมือนเราเขาเด็ดความสาวเคล้าชมสมสันจนช้า
จะตามจองล้าก็ก่อแค้นสร้างทางกรรม

ตัดใจมอบกายน้อมนำถวายพระธรรมของงามอย่างบัว

จะเห็นได้ว่า ในสองบทแรกของเนื้อร้อง ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบ “บัว” กับ “หญิงงาม” ที่มีชีวิตอยู่กลางป่าเขา แม้อันผู้ประพันธ์จะแสดงสถานภาพที่ค่อนข้างต่ำต้อยของ “หญิงงาม” ในบทเพลงนี้ ซึ่งเป็นสถานภาพที่แตกต่างกับ “หญิงงาม” ในบทเพลง “บัวกลางบึง” ของ สมศักดิ์ เทพานนท์ แต่ทัศนะของผู้ประพันธ์ต่อ “หญิงงาม” ที่ห่างไกลจากผู้ชาย ที่หมายปองก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ การมีชีวิตอยู่อย่างหม่นหมอง โดยผู้ประพันธ์ได้นำ ภูหรือแมลงภู่ ผี และสายลม อันเป็นสภาพแวดล้อมตามปกติในวิถีของ “บัว” มาสื่อถึงสภาพความยากลำบากของ “หญิงงาม” และหากจะพิจารณาคำว่า แมลงภู่ ผี ในแง่ความหมายเชิงเปรียบเทียบกับผู้ชาย ก็อาจกล่าวได้ว่าผู้ชายที่มีโอกาสใกล้ชิดมิใช่ผู้ชายในดวงใจของ “หญิงงาม” ในบทเพลงนี้

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังสื่อทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าของ “หญิงงาม” ที่ต้องคู่กับ “ความดี” โดยการเปรียบเทียบกับคุณค่าของดอกบัวที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาไว้ว่า “บัวจะงามก็ยามพมมนบไหว **บุชาพระรัตนตรัยถวายพระพุทธพระธรรม**” ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่า “บัวเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ใช้เป็นดอกไม้บูชาพระรัตนตรัย เป็นการผูกพันจิตใจให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สำหรับชาวพุทธ” (Chareonsap, 2008) ดังนั้น แม้อันในบทเพลงนี้ “หญิงงาม” จะถูกผู้ชาย “เด็ดความสาว” จนชีวิตบอบช้ำ แต่การแก้ปัญหาด้วยการ “ตัดใจมอบกายน้อมนำถวายพระธรรมของงามอย่างบัว” ก็เป็นการสื่อคุณค่าความดีของผู้หญิงในเชิงเปรียบเทียบกับคุณค่าของดอกบัวทั้งดงาม อันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

บทเพลงของสุนทราภรณ์ที่ผู้ประพันธ์นำ “บัว” มาเข้าคู่กับ “แมลง” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างชายกับหญิง อันเป็นไปตามขนบวรรณคดีที่มีมาแต่เดิมมีอยู่หลายบทเพลง ซึ่งในแต่ละบทเพลงก็ยังคงบรรยายภาพความงามของ “บัว” เพื่อเปรียบเทียบกับ “หญิงงาม” เช่นเดียวกับบทเพลงอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว ดังบทเพลง “บัวแนบน้ำ” ของ ชุนวิจิตรมาตรา บทเพลงนี้ผู้ประพันธ์สื่อความหมายเชิงเปรียบ โดยใช้ภาพของ “บัวบาน” มาเข้าคู่กับ “หมูกู้ผึ้ง” ดังเนื้อร้องที่ว่า

บัวบานแนบนาน้ำอรชร
เงสะท้อนในน้ำงามหนักหนา
หอมตรลบานหมูกู้ผึ้งมา
เคล้าผกาเกสรจรจราย

มองมัจฉายแหวกแทรกเสียดกัน
เพียงแต่พานงาบัวก็รื้อหาย
อยู่ใกล้ดอกเย็นเช้ายังเปลา่ตาย
ได้แต่ว่ายเสียดกันสงสารปลา

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บรรยายภาพ “บัว” ที่ “หอมตรลบานาหม่องผู้เฒ่า คล้าผกาเกษตรจร ขาย” เพื่อสื่อให้ผู้ฟังจินตนาการถึงภาพความ สัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างชายกับหญิง และผู้ประพันธ์ ยังได้บอกเล่าธรรมชาติของ “ปลา” โดยมีการหลาก คำเป็น มัจฉา รวมอยู่ด้วย เพื่อสื่อความหมายเชิง เปรียบกับผู้ชายที่ตกอยู่ในสภาพที่น่าสงสาร แม้มี โอกาสอยู่ใกล้ “หญิงงาม” แต่ก็ไม่มีโอกาสครอบ ครอง

นอกจากนี้ บทเพลง “กบใต้กอบัว” ก็เป็นอีก บทเพลงหนึ่งที่ ชุนวิจิตรมาตรา บอกเล่าเรื่องราวของ “บัว” โดยเชื่อมโยงกับ “กบ” และ “แมลงภู่” เพื่อ สื่อความหมายเชิงเปรียบกับเรื่องราวความรักระหว่าง ชายกับหญิง ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับบทเพลง “บัวแนบน้ำ”

อันกบอยู่ใต้บัวบาน
มัวแต่รุ่งร่มง่ามไต่คลาน
ตามโคลนตมตมดินดาน
มิเคยได้พานกลืนจกกล
แมลงภู่อยู่ไพรใกล้ตา
ยังอุตส่าห์มาเวียนวน
เชยชมเกษตรเสาวคนธ์
เคลียเคล้าจงกลร่าเรีงมย์
บัวหอมหวาน
เหมือนหญิงแนงนวลงามน่าชม
แมนชายคนใดมลายโง่ม
อดชมต้องเสียทีคนไว

จะเห็นได้ว่าบทเพลง “กบใต้กอบัว” เป็น บทเพลงที่ผู้ประพันธ์บอกเล่าเรื่องราวของ “บัว” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบกับ “หญิงงาม” โดย ผู้ประพันธ์ใช้การหลากคำว่า จงกล ซึ่งแปลว่า บัว (Royin, 2003) มาใช้ร่วมในการสื่อความหมายด้วย

นอกจากผู้ฟังจะได้จินตนาการภาพความสุขและ ความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างชายกับหญิง ผ่าน ถ้อยคำในเชิงเปรียบกับภาพของ “บัว” และ “แมลงภู่” ที่ “เชยชมเกษตรเสาวคนธ์ เคลียเคล้าจงกล ร่าเรีงมย์” แล้ว บทเพลงนี้ผู้ประพันธ์ยังมีเจตนาจะ สะท้อนให้เห็นเรื่องราวชีวิตของ “กบ” ซึ่งเป็นภาพ แทนผู้ชายที่แม้มีโอกาสอยู่ใกล้ “หญิงงาม” แต่กลับ “มลายโง่ม” จนพลาดโอกาสให้แก่ชายอื่น

บทเพลง “บัวแนบน้ำ” และ “กบใต้กอบัว” เป็นบทเพลงของผู้ประพันธ์คนเดียวกัน ที่ต้องการ เน้นย้ำให้เห็นคุณค่าความงามของผู้หญิงผ่านการใช ถ้อยคำภาษาในเชิงเปรียบกับ “บัว” เพื่อสื่อให้เห็นว่า “หญิงงาม” เป็นหญิงที่น่า “ชื่นชม” และน่า “เชยชม” ชายใดที่ได้มีโอกาสอยู่ใกล้แต่กลับต้องพลาดโอกาสให้ แก่ชายอื่น จึงตกอยู่ในสภาพที่น่าสงสารและน่าเวทนา อย่างยิ่ง เช่นเดียวกับสภาพของ “ปลา” และ “กบ” ในบทเพลงทั้งสองบทเพลง

นอกจากผู้ประพันธ์บทเพลงของสุนทราภรณ์ จะเน้นการสื่อความหมายเชิงเปรียบ “บัว” กับ “หญิง งาม” เพื่อสื่อคุณค่าด้านความงาม รวมถึงความดีไว้ ในบทเพลงต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่เมื่อ พิจารณาความเปรียบเกี่ยวกับ “บัว” ในบางบทเพลง พบว่า ผู้ประพันธ์ได้สื่อความหมายในมุมมองที่ แตกต่างเกี่ยวกับคุณค่าของ “หญิงงาม” ผ่านการ บรรยายหรือบอกเล่าเรื่องราวของ “บัว” ที่อยู่กลางบึง ดังในบทเพลง “บัวหลงบึง” ของ สุริเยส ผู้ประพันธ์ ได้บรรยายภาพของ “บัว” ที่อยู่กลางบึงว่า “งามซึ่ง ขาดคนเหลียวแล ลิ่นสุญเหตุทวนไผ่ปอง ไม่มอง ไร่เียนเชือนแซ” โดยสื่อให้เห็นว่า “บัวไร้ค่า” เพราะ “หลงบึง” ผู้ประพันธ์บรรยายสภาพของ “บัว” เพื่อ เปรียบเทียบกับ “หญิงงาม” ที่ประพศติ “ทราชม” เพราะอยู่ท่ามกลาง “กลางถิ่นกลืนดาว” ดังเนื้อร้อง ที่ว่า

บรรเจิดเลิศล้ำบัวบาน
 สะคราญล่ออกอหนึ่ง
 ก้านชูอยู่หว่างกลางบึง
งามซึ่งขาดคนเหลียวแล
ล้นสูญเทิดทูนใฝ่ปอง
ไม่มองไรเยื่อนเชือนแซ
 อำพรางอยู่กลางจอกแหน
 เดียวแต่ด้วยเจ้าหลงบึง

.....
ชีวิน้องนาง
อยู่ท่ามกลางกลางกลิ้งกลิ้งดาว
 ลือชื่อไฉดฉาว
 แสนศร่าน่าซังยังถูกประณาม
 ฝันใญ่ทุกซัชน
 ด้วยคนมองข้ามอย่าหยาม
มองเห็นเช่นทราวม
ชอกช้ำดังบัวหลงบึง

การนำสภาพของ “บัวกลางบึง” มาสื่อ
 ความหมายในมุมมองที่แตกต่างและเป็นด้านลบของ
 “หญิงงาม” นั้นยังปรากฏในบทเพลง “บัวน้อย”
 ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของ สุริเยส เช่นเดียวกัน

บัวน้อย เห็นลอยเด่นกลางบึง
 ดอกหนึ่ง พิงเบ่งบานสดสวย
 สีสาม กลิ่นโชยระรวย
 ดอกดูระทวยยามลมโบยพัดผ่านมา
 ยามมองฉ่นฝันใฝ่คะนิง
หึ่งหึ่ง มวลหมู่ผึ้งเสาะหา
 เคล้าเคลีย ก็บินลัดดา
 ไม่คืนหวานมา เมื่อคราความหวานสิ้นไป
 คิดแล้วเศร้าอุรา
บัวน้อยเด่นตาเปรียบเหมือนหญิงที่อ่อนวัย
จิตใจยอมหวานไหว
ลืมหันเล็งไปในสิ่งยั่วชวน

นางถึงจะเด่นกว่าใคร
 ทราวมวยไม่สงวนนิมนวล
 พลังไปกับคำชักชวน
เปรียบความหอมมวล บัวน้อยยามไรค่าเอ๋ย

จะเห็นได้ว่าบทเพลงนี้ ผู้ประพันธ์ยังคงนำ
 “บัว” ที่อยู่กลางบึง มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับ
 “หญิงงาม” ภาพความงดงามของ “บัว” ที่กำลัง
 เบ่งบาน ถูกนำมาเข้าคู่กับ “แมลง” ซึ่งในบทเพลงนี้
 คือ มวลหมู่ผึ้ง เพื่อสื่อภาพแทนความสัมพันธ์อัน
 ลึกซึ้งระหว่างชายกับหญิง อันเป็นไปตามขนบวรรณคดี
 ที่มีมาแต่เดิมเช่นเดียวกับบทเพลงอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมา
 แล้ว แต่ในความเหมือน ผู้ประพันธ์ได้สื่อความหมาย
 ที่แตกต่างอย่างน่าสนใจ โดยผู้ประพันธ์ได้บอกเล่า
 เรื่องราวของ “บัว” และ “แมลง” เพื่อนำมาสื่อ
 ความหมายเชิงเปรียบกับ “หญิงงาม” ที่ “อ่อนวัย”
 และ “จิตใจยอมหวานไหว ลืมหันเล็งไปในสิ่ง
 ยั่วชวน” ในที่สุด “หญิงงาม” จึง “ไร้คุณค่า” เพราะ
 ชายที่หมายเพียงชมแล้วจากไป

จากการวิเคราะห์บทเพลงของสุนทรภรณ์ที่
 ผู้ประพันธ์นำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับ
 ความงาม และความดี-ความเลวของผู้หญิง สรุปได้ว่า
 ผู้ประพันธ์บทเพลงนำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิง
 เปรียบกับ “หญิงงาม” โดยมักมีการนำ “แมลง” มา
 เข้าคู่กับ “บัว” เพื่อสื่อความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่าง
 ชายกับหญิง ซึ่งเป็นไปตามขนบวรรณคดีที่มีมา
 แต่เดิม บทเพลงส่วนใหญ่สื่อมุมมองของผู้ประพันธ์
 ที่ว่า “หญิงงาม” ต้องคู่กับ “ความดี” โดยบาง
 บทเพลงผู้ประพันธ์ได้สื่อ “คุณค่าของหญิงงาม”
 ผ่านการเปรียบเทียบกับ “คุณค่าของบัว” อันเป็น
 สัญลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ บาง
 บทเพลงยังสื่อเรื่องราวของ “บัว” กับ “หญิงงาม”
 ในแง่มุมเกี่ยวกับ “ความเลว” อีกด้วย

บัว: ความเสน่ห์หาบนเรือนกาย

บทเพลงเกี่ยวกับความรักของสุนทราภรณ์ที่มีการนำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับอวัยวะบนเรือนกายของผู้หญิง ซึ่งก็คือ “เต้านม” อาทิ บทเพลง “คำหอม” ของ แก้ว อัจฉริยะกุล, บทเพลง “จนนาง” ของ ช่อมู่ ปัญจพรรค, บทเพลง “แรกเจอ” และ “บุหลันดั้นเมฆ” ของ สุรัฐ พุกกะเวส, บทเพลง “ดวงมณีอันล้ำค่า” ของ พูลลาภ อนุมาณ, บทเพลง “รำลึกจันทร์” ของ ศยาม, บทเพลง “สายตาสีรัก” และ “ราตรีระทม” (ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์)

“บัว” เป็นพืชพรรณไม้น้ำซึ่งดอกมีรูปลักษณะที่งดงาม “บัว” จึงเป็นดอกไม้ที่กวีไทยในสมัยก่อนมักนำมาใช้ในเชิงเปรียบกับ “เต้านม” ซึ่งเป็นอวัยวะบนเรือนกายของผู้หญิงที่สร้างแรงจูงใจทางเพศ และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในใจชาย ผู้ประพันธ์บทเพลงสุนทราภรณ์ได้สืบทอดขนบในการชมความงามบนเรือนกาย เพื่อสื่อ “ความเสน่ห์หา” ในลักษณะเดียวกันกับกวีไทยในสมัยก่อน บทเพลง “ปทุมนาง” ซึ่งประพันธ์โดย แก้ว อัจฉริยะกุล เป็นบทเพลงที่มีการพรรณนาในเชิงเปรียบระหว่าง “บัว” กับเต้านมของผู้หญิงไว้อย่างเด่นชัด

ปทุมนาง

ลำรวยส้างกลางธรา

แนบเนื้อแนบนางงามตา

สมลักษณ์หนักหนาน่าเชย

พุ่มเนื้อเหนือทรวง

เสียดายที่บัวสระหลวงต้องล่องเลย

ปทุมแห่งนางนี้เอยนำชมชิดเชย

กระเพื่อมกบเกลือกนาง

บัวสลอนร้อนตูม

ตูมเต่งตรงงามทรงลำอาง

โอ้วปทุมของนาง

เต่งต่งหล่นส้างบัวกลางสระลั่นงาม

ปทุมนาง

ลำอางแนบร่างนงราม

ชมศรีบัวหลวงให้ทรม

โกสุมปทุมที่งามเลื่อมสวยทรมลั่นเอย

ผู้ประพันธ์บทเพลง “ปทุมนาง” เลือกใช้คำว่า “ปทุม” ซึ่งแปลว่า บัวหลวง (Royin, 2003) มาใช้เรียกแทนเต้านมของผู้หญิง โดยเน้นการพรรณนาให้เห็นภาพความงามบนเรือนกายในส่วนนี้อย่างแจ่มชัด เป็นการเปรียบเทียบกับดอกบัวที่อยู่ในน้ำ เพื่อสื่อให้เห็นว่า “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิงงดงามยิ่งกว่าดอกบัวงามชนิดใด ๆ และผู้ประพันธ์ยังสื่อให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิง เป็นบ่อเกิดแห่ง “ความเสน่ห์หา”

บทเพลง “สายตาสีรัก” (ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์) เป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “ปทุม” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบกับ “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิงขณะแหวกว่ายอยู่ในน้ำ ซึ่งผู้ประพันธ์ยังคงเน้นให้เห็นว่า “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิง “งามเหนือสิ่งใดไร้อื่นเทียมทัน” ดังเนื้อร้องที่ว่า

แม้เพียงเหลือบมองยามน้องแหวกว่ายนที
เพลันหลวงวารีจะพิศมองไหนไม่เฝือ

สองปทุมพุ่มนั้นคลุมเครือ

ซ่อนแฝงงามเหนือสิ่งใดไร้อื่นเทียมทัน

บทเพลง “ดวงมณีอันล้ำค่า” ของ พูลลาภ อนุมาณ เป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “ปทุม” เพื่อสื่อความหมายในเชิงเปรียบกับเต้านมของผู้หญิง โดยเน้นให้เห็นว่าเรือนกายส่วนนี้เป็นส่วนที่ “ช่างเย้ายวนชวนชม” ดังเนื้อร้องที่ว่า

ได้ยลโฉมนางสวยเอยสะอาง
 ดังกับนางในวิมาน งามสะคราญปานเทวี
 เฟ่งพินิจพิศไปทุกที่ รูปทรงแม่นี่ช่างงามโสกา
 วงพักตร์นางนั้นงามเกินกว่าองค์อุมา
 สูดาเนตฉันเพริศพริ้ง พราวพรรณงามเนตรนั้นชำคม
อวบปทุมพุ่มนวล ช่างเฝ้าเฝ้ายวนชวนชม
 ครุ่นคิดพิศเพลินอารมณ์ ใจนิยมอยู่ไม่วาย

บทเพลง “คำหอม” ของ แก้ว อัจฉริยะกุล เป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์บรรยายภาพ “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิง เชื่อมโยงกับ “อารมณ์เสนาหา” ของผู้ชายไว้อย่างชัดเจน โดยผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “ปทุมมา” ซึ่งแปลว่า ดอกบัว เช่นเดียวกับคำว่า ปทุม และยังบรรยายภาพและการเคลื่อนไหวของ “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิงอย่างมีชั้นเชิง โดยการเปรียบเทียบกับ “กลีบบัว” ที่ “ยั่วตาพลั่วพากระเพื่อมลม” อันส่งผลให้ผู้ชายเกิดความ “ชวนชื่นอารมณ์” ดังเนื้อร้องที่ว่า

เนื้อเจ้าอวลกลิ่นประทินเดียวกัน
 ขวัญเคยแนบขวัญ รักกันชิดใกล้
 หอมเอยเคยชื่นใจ
 หอมใดไม่ซึ่งถึงอารมณ์

ขวัญพุ่มปทุมมา
กลีบบัวยั่วตาพลั่วพากระเพื่อมลม
 ฝ่องศรีที่พี่ชม สีนวลชวนชื่นอารมณ์
 ดุจดั่งสีแพรเจ้าหม่ม ปิดถันกันลมซ้าซมให้เศร้าใจ

บทเพลง “ราตรีระทม” (ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์) เป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำว่า “ปทุม” และ “บัว” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบกับเต้านมของผู้หญิง โดยได้เชื่อมโยง “บัว” บนเรือนกายของผู้หญิงกับ “อารมณ์เสนาหา” ของผู้ชายไว้อย่างชัดเจน ดังเนื้อร้องตอนหนึ่งที่ว่า

เสียดายนักโอรสจึ่งลักษณะเคียวอน
 เสียดายกรสอดดัดกระดูกหัวใจ
 พี่รำใจคร่ำครวญ ต้องจากนวลน้องเคยครองใจ
เสียดายปทุมตูมตึง สองบัวพี่ฝั่งคลังไคล
 เสียดายใจเจ้าจากไปแล้วเอย

บทเพลงที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์มักจะเลือกใช้คำที่แปลความว่า “บัว” ในลักษณะของการหลกาคำมาใช้เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบ แต่ก็มีอีกหลายบทเพลงที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “บัว” ในลักษณะที่เป็นคำเรียกแทนเต้านมของผู้หญิง ดังปรากฏในบทเพลง “รำลึกจันทร์” ซึ่งประพันธ์โดย ศยาม ผู้ประพันธ์เชื่อมโยงความหอมของดอกบัวเมื่อ “ลมรำเพยเขยฉ่ำ” ส่งผลให้ยอนระลึกถึง “บัวทรมชื่น” อันเป็นบ่อเกิดแห่ง “ความเสนาหา”

จันทร์เจ้าขาที่ขวัญเปรมเอยสหายธารแห่ง
 ศรัทธาแรงกล้า
 โมตรอันเลอค่ามิไรรอทำให้ทุกชีวาเย็นฉ่ำ
 แสงไสมโลมสระโลมประโลมฤทัยซึ่งในจิตจำ
ลมรำเพยเขยฉ่ำรอบตัวหอมบัวกรายกล้า
จำเหมือนบัวทรมชื่น

บทเพลง “จนนาง” ของ ช่อม ปัญจพรรค์ เป็นอีกบทเพลงหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ใช้ “บัว” เป็นคำเรียกแทนเต้านมของผู้หญิง และเนื่องจากบทเพลงนี้เป็นบทเพลงขับร้องคู่ มีลักษณะการโต้ตอบระหว่างชายกับหญิง จึงทำให้การเปรียบเทียบ “บัว” กับเต้านมของผู้หญิงเป็นไปอย่างค่อนข้างเปิดเผย ดังเนื้อร้องตอนหนึ่งที่ว่า

(ญ) บัวบานเกลื่อนธารงามตา
 ภมรอ่อนมาเคล้ากินเกสรแล้วลาไกล
 (ช) แต่บัวของนางวิไล
ฝั่งชมสมดังใจก็คงไม่ไปไกลบัว

(ญ) ปากเอ๋ยเฉลยพจนชั่ว

ปากใครหนอไม่เจียมตัว

(ช) เมามัวเพราะบัวเจ้าเอ๋ย

นอกจากบทเพลงที่ผู้ประพันธ์นำรูปลักษณะของ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบกับเต้านมของผู้หญิง อันเป็นอวัยวะส่วนสำคัญบนเรือนกายที่สร้างความเสน่ห์ให้เกิดขึ้นในใจของผู้ชายแล้ว บางบทเพลงผู้ประพันธ์ยังเลือกใช้สำนวนเกี่ยวกับ “บัว” เพื่อสื่อความหมายเชิงเปรียบอีกด้วย ดังปรากฏในบทเพลง “แรกเจอ” และ “บุหลันดั้นเมฆ” ของ สุรัฐ พุกกะเวส ความว่า

แรกเจอ ก็พริ้วเพื่อรักเธอ ทันที
โชคดี จึงได้มีห้วงชม
สดสวย เกศสสวยล้ำวย ชำคม
เนตรกลม ซึ่งอารมณ์ทรวงใน
ยืมนั้นเหมือนยั่ว อกดั่งบัวบังใบ
แก้มนวดแดงแก้มใจ หวนให้ ปากมีไฟสวดยจิง
ไฟฝัน ใครสุขสันต์เคียงกัน ฟังฟัง
ยอดหญิงฉันรักยิ่งจริงใจเอ๋ย (บทเพลง: แรกเจอ)

งามเธอเพียงดวงจันทร์ดั้นมวลง
เมฆมาลอยดวงสววยอร่าม
เมื่อยามมองขึ้นทรวงเด่นดวง
อยู่บนฟ้าสูงไกล
พักตร์แฉล้มแก้มเป็นพวงนวลงาม
เมื่อยามเจ้ายิ้มชวนชวนไฟ
ขวัญตาเปรียบศรทอนให้
หัวใจพินี้ครวญครั่งทรวง
แม้จะซ่อนด้วยแพรก็แลดั่งบัวบังใบ
เห็นนวลเจ้าแต่ข้างหลัง
ก็ยังเหลียวมองแลชม

(บทเพลง: บุหลันดั้นเมฆ)

บทเพลงทั้งสองบทเพลงนี้ ผู้ประพันธ์ได้ใช้

สำนวน “บัวบังใบ” ซึ่งแปลว่า เห็นรำไร (Royin, 2003) มาสื่อให้เห็นภาพของเต้านมผู้หญิงจากการมองเห็นของผู้ชาย สำนวน “บัวบังใบ” ในบทเพลงจึงเป็นการแสดงให้เห็นภาพของเต้านมผู้หญิงที่เห็นรำไร

ในบทเพลง “แรกเจอ” ผู้ประพันธ์แสดงภาพที่เห็นในลักษณะ “บัวบังใบ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการชื่นชมความงามของผู้หญิงเมื่อแรกเจอ ส่วนบทเพลง “บุหลันดั้นเมฆ” ซึ่งเป็นบทเพลงของผู้ประพันธ์คนเดียวกัน ได้มีการสลับที่คำในสำนวนเพื่อให้สื่อต่อการส่งสัมผัส ผู้ประพันธ์ใช้สำนวน “บัวบังใบ” ซึ่งสื่อความหมายเช่นเดียวกับสำนวน “บัวบังใบ” โดยสื่อให้เห็นภาพจากการมองว่า เต้านมถูกปกปิดหรือ “ซ่อนด้วยแพร”

จากบทเพลงที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงสุนทราภรณ์ได้นำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับอวัยวะบนเรือนกายของผู้หญิง ซึ่งก็คือ เต้านม อันเป็นอวัยวะที่สร้างแรงจูงใจทางเพศ และเป็นบ่อเกิดแห่ง “ความเสน่ห์” ความเปรียบในลักษณะนี้เป็นไปตามขนบวรรณคดีไทย และมักปรากฏในบทชมโฉมนางอันเป็นที่รัก ซึ่ง “...การชมโฉมส่วนที่เป็นร่างกายของผู้หญิงในวรรณกรรม แสดงถึงความปรารถนาของผู้ชายเป็นหลัก...” (Jaturanon, 2014, p. 55)

บทสรุป

บทเพลงเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่ให้ทั้งความบันเทิงและความคิดในแง่มุมมองของผู้ประพันธ์เพลง บทเพลงจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าแก่ผู้ฟัง ดังที่ อุดมลักษณ์ ระพีแสง กล่าวว่า “บทเพลงเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์เพื่อใช้เป็นสื่อถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกบางอย่างแก่ผู้ฟัง โดยใช้คำร้องบรรยายเรื่องราว

ต่าง ๆ และใช้เสียงดนตรีเป็นส่วนเสริมด้านอารมณ์และความรู้สึก ดังนั้น บทเพลงจึงเป็นผลงานที่ผู้ฟังจะได้คุณค่าทางด้านความบันเทิงและความคิดในแง่ของผู้ประพันธ์เพลงอีกด้วย” (Rapeesaeng, 2007, p. 2)

บทเพลงของสุนทราภรณ์เป็นบทเพลงที่นอกจากจะมีคุณค่าด้านความไพเราะ อันเกิดจากการที่ผู้ประพันธ์เลือกสรรถ้อยคำภาษาเพื่อสื่อภาพและอารมณ์ความรู้สึกได้เป็นอย่างดีแล้ว การนำเสนอความคิดผ่านมุมมองของผู้ประพันธ์ก็นับว่ามีคุณค่ายิ่ง บทเพลงที่ผู้ประพันธ์นำ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับ “หญิงงาม” และนำเรื่องราวของ “บัว” มาบอกเล่าเพื่อเชื่อมโยงความคิดไปสู่เรื่องราวของ “ความดี” และ “ความเลว” ส่วนใหญ่เป็นการสื่อความหมายที่เป็นไปตามขนบวรรณคดีไทย และบางส่วนเป็นการสื่อความหมายในแง่ที่แตกต่างของผู้ประพันธ์อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์บทเพลงสุนทราภรณ์ยังนำรูปลักษณะของ “บัว” มาสื่อความหมายเชิงเปรียบกับเต้านม อันเป็นอวัยวะที่เป็นเครื่องแสดง “ความเสน่ห์” ของผู้ชายบนเรือนกายของผู้หญิงอีกด้วย

จึงกล่าวได้ว่า บทเพลงของสุนทราภรณ์เป็นบทเพลงที่ให้คุณค่าแก่ผู้ฟัง ทั้งคุณค่าในแง่ความไพเราะของถ้อยคำภาษาที่ผู้ประพันธ์เลือกสรร และคุณค่าในแง่ความคิดและการสื่อความหมายที่ลึกซึ้งกินใจ

บรรณานุกรม

- Chareonsap, P. (2008). Lotus: Symbol of Buddhism. Retrieved January 6, 2016, from <https://www.doctor.or.th/article/detail/5714> (in Thai).
- Jantawong, A. (2008). *Factors affecting the popularity of Suntaraporn's songs* (Unpublished master's thesis). Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand. (in Thai).
- Jaturanon, V. (2014). Women's bodies in Kaew Atchariyakul's songs. *Liberal Arts Review*, 9(17), 51-61. (in Thai).
- Limlertsathien, P. (2014). The dynamic of idioms and Thai proverbs in the popular culture period. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal*, 34(4), 201-218. (in Thai).
- Phakkhaphanon, S. (2015). Wordplay: The aesthetics in Srisawat Pichitworakarn's songs. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal*, 35(4), 180-193. (in Thai).
- Phra Sunthorn Vohara (Phu). (1962). *Phra Aphai Mani* (2nd ed.). Bangkok, Thailand: Kurusapa Business Organization. (in Thai).
- Phyathai, K. (2011). Lotus in the Swamp. Retrieved January 15, 2016, from <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9540000003753> (in Thai).
- Rapeesaeng, U. (2007). *An analytical study of the language usage in Suntaraporn's songs during 1939-1981* (Unpublished master's thesis). Kasetsart University, Bangkok, Thailand. (in Thai).
- Royal Institute. (2003). The Royal Institute dictionary B.E. 2542. Bangkok, Thailand: Nanmee Books. (in Thai).